

travelbook

Warszawa

Bezdroża

mistrzowska **ERGO**
#ochrona **HESTIA**

Autorzy przewodnika: Ewa Michalska, Marcin Michalski

Redakcja: Izabela Bielec

Opracowanie kartograficzne: Grzegorz Marchut

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Opieka techniczna: Katarzyna Leja

Skład: Agata Hejchman

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autorzy oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorzy oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bawat2>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie II

ISBN: 978-83-283-4516-4

Copyright © Helion, 2018

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Spis treści

ATRAKCJE WARSZAWY	8
INFORMACJE PRAKTYCZNE	15
DOJAZD	16
Autobusem	16
Pociągiem	16
Samolotem	16
NA MIEJSCU	18
Noclegi	18
Wyżywienie	24
Komunikacja	30
KULTURA I ROZRYWKA	39
Muzea i galerie	39
Filharmonia, opera, teatry i kina	43
Miasto dla aktywnych	44
Życie nocne	46
INFORMATOR A-Z	47
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	57
KRAJOZNAWCZE ABC	58
ZAPROSZENIE DO WARSZAWY	58
GEOGRAFICZNE ABC	59
MIASTO NAD WISŁĄ	61
MIESZKAŃCY WARSZAWY	63
► Popularne festiwale i wydarzenia kulturalne	64
GWARA WARSZAWSKA	66
PANORAMA SAKRALNA STOLICY	69
ZWIEDZANIE WARSZAWY	79
► Dzielnice Warszawy	80
ŚRÓDMIEŚCIE	82
Zamek Królewski	83

Plac Zamkowy	89
Bazylika archikatedralna Męczeństwa św. Jana Chrzciciela	91
Klasztor i kościół Jezuitów	
(Sanktuarium MB Łaskawej Patronki Warszawy)	93
Kościół św. Marcina	93
Pomniki Jana Kilińskiego i Małego Powstańca	93
Rynek Starego Miasta	95
Barbakan	98
Kościół Świętego Ducha i ulica Długa	99
Kościół Dominikanów i kamienica Pod Samsonem	101
Rynek Nowego Miasta	102
Multimedialny Park Fontann	104
Kościół Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny	104
Kościół Franciszkanów i ulica Zakroczymska	105
Kościół i klasztor Bonifratrów	106
Plac Krasińskich	107
Ulica Długa	108
Plac Bankowy	111
Ulica Senatorska	114
Plac Teatralny	117
Plac Mikołaja Daniłowicza – dom Pod Królami i Reduta Bank Polski	119
Plac Marszałka Józefa Piłsudskiego	120
Plac Małachowskiego	122
Plac Jana Henryka Dąbrowskiego	124
Plac Powstańców Warszawy	125
Perełki Śródmieścia	126
Nowy Świat	127
Krakowskie Przedmieście	130
Ulica Miodowa	137
Pod skarpą wiślaną	141
Muzeum Narodowe, Muzeum Wojska Polskiego,	
Park Kultury i Wypoczynku im. Edwarda Rydza-Śmigłego	144
Plac Trzech Krzyży i Sejm Rzeczypospolitej Polskiej	149
Zamek Ujazdowski	150
Aleje Ujazdowskie	153
Łazienki Królewskie	157
Plac Zbawiciela, Politechnika Warszawska,	
Marszałkowska Dzielnica Mieszkaniowa	161
Okolice Alei Jerozolimskich	163
Pałac Kultury i Nauki	165
Okolice placu Grzybowskiego i placu Żelaznej Bramy	166
Pawiać, Umschlagplatz i Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN	169

ŻOLIBORZ	172
Cytadela Aleksandryjska	172
Kościół św. Stanisława Kostki	173
Marymont	175
Cmentarz Wojskowy na Powązkach	176
► Twierdza Warszawa	178
BIELANY	180
Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP (pokamedulski)	180
Akademia Wychowania Fizycznego	181
Kościół św. Marii Magdaleny	181
WOLA	182
Cmentarz Powązkowski i sąsiednie nekropolie	182
Cmentarz prawosławny i Cmentarz Powstańców Warszawy	184
Muzeum Powstania Warszawskiego	185
OCHOTA	187
Park Szczyliwicki	187
Biblioteka Narodowa	188
MOKOTÓW	189
„Warszawianka”	192
Tor łyżwiarski „Stegny”	193
URSYNÓW	194
Kościół św. Katarzyny	194
Rezerwat „Las Kabacki”, Skarpa Powsińska z Ogrodem Botanicznym i Parkiem Kultury	195
WILANÓW	197
Muzeum Pałacu w Wilanowie	197
► Legendy warszawskie	202
WAWER	204
Kościół Matki Bożej Królowej Korony Polskiej	204
PRAGA-PÓŁUDNIE	205
Stadion Narodowy	206
PRAGA-PÓŁNOC	207
Bazylika katedralna św. Floriana Męczennika i św. Michała Archanioła	207
Cerkiew metropolitalna św. Marii Magdaleny	210
Kościół Matki Boskiej Loretańskiej	210
Bazylika Najświętszego Serca Jezusowego	211
Ogród Zoologiczny	212
TARGÓWEK	213
Cmentarz żydowski	213
Cmentarz Bródnowski i kościół św. Wincentego à Paulo	213

OKOLICE WARSZAWY 215

Jezioro Zegrzyńskie	215
Muzeum Motoryzacji i Techniki w Otrębusach	215
Czersk	216
Kampinoski Park Narodowy	216
Konstancin-Jeziorna	217
Żelazowa Wola	217
Kościół w Brochowie	217
Czerwińsk nad Wisłą	217
Muzeum w Nieborowie i Arkadia	218
Zamek w Liwie	219
Muzeum Kolei Wąskotorowej w Sochaczewie	220

INDEKS 221

Spis ramek

Bilety komunikacji miejskiej (ZTM)	17
Restauracje z widokiem	24
Warszawskie pojazdy turystyczne	34
Przysmaki, których trzeba spróbować	56
Warszawa w liczbach	60
Kalendarium wydarzeń historycznych i rozwoju Warszawy	67
Kościół polski – mariawityzm i Kościół polskokatolicki	76
Kanonia	95
Najstarsze szpitale	97
Najmniejsza warszawska hipoteka	99
Akcja pod Arsenalem	108
Kino Muranów	110
„Gruba Kaśka”	112
Kościół Środowisk Twórczych	116
Warszawa miastem wędrujących pomników	123
Filharmonia Narodowa	124
Rondo Charles’a de Gaulle’a	129
Warszawskie „naj...”	131
Warszawa śladami Fryderyka Chopina	133
Herb i flaga	139
Pomnik Chwała Saperom	144
Kolonia Profesorska	151
Centrum Sztuki Współczesnej	152
Oś Stanisławowska – urbanistyczny zabytek	154
Muzeum Sportu i Turystyki	173
„Szklany Dom”	176
Jacek Kuroń	177
Plac Konfederacji	180
Pozostałości getta	183

Dawniej na Woli, obecnie na Bemowie – Akademickie Osiedle „Przyjaźń”	184
Kościół św. Stanisława	185
Reduta Ordona	188
Ogródki jordanowskie	189
Pole Mokotowskie	193
Dąb Mieszko I – najstarsze drzewo w Warszawie	194
Rezerwat Krajobrazowy „Skała Ursynowska”	195
Cmentarz Kamionkowski – jedna z najstarszych nekropolii w Polsce	206
Cmentarz choleryczny	210
Cmentarz zadżumionych	213
Restauracja „Krańcowa”	214

Spis map

Warszawa	przednia okładka
Śródmieście północne	86–87
Śródmieście południowe	146–147
Łazienki Królewskie	157
Żoliborz	174–175
Mirów i Ochota	186
Stary Mokotów	190–191
Mokotów	192
Wilanów	198
Praga	208–209
Nowe Miasto i Stare Miasto	tylna okładka

Legenda

	Świątynia rzymskokatolicka, zbór protestancki		Dworzec kolejowy
	Cerkiew prawosławna, unicka		Dworzec autobusowy
	Synagoga, inny obiekt związany z kulturą żydowską		Stacja metra
	Meczet, inny obiekt związany z kulturą muzułmańską		Obiekt noclegowy (dowolnego typu)
	Cmentarz		Obiekt gastronomiczny (dowolnego typu)
	Świecki obiekt zabytkowy		Kawiarnia, cukiernia
	Twierdza, zamek		Pub
	Wieża		Supermarket, sklep
	Pomnik, fontanna, mała architektura		Targ, bazar
	Muzeum, galeria		Ośrodek zdrowia, szpital
	Budynek użyteczności publicznej		Teatr
	Inna atrakcja		Klub muzyczny, opera, sala koncertowa
	Atrakcja przyrodnicza		Biblioteka, księgarnia, antykwariat
	Punkt informacji turystycznej		Inny obiekt
			Przystań promowa, port

Kup książkę

Poleć książkę

Stare i Nowe Miasto

Stare Miasto, założone jako gród książęcy i osada otoczona murami, wraz z sąsiednim Nowym Miastem, początkowo funkcjonującym jako osobna aglomeracja, współcześnie stanowią salon kulturalny stolicy. Historyczne serce miasta, zburzone po powstaniu warszawskim, zostało po wojnie niemal w całości odtworzone tak precyzyjnie, że wpisano je na Listę świa-

towego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO. Wierność szczegółów rekonstrukcja zawdzięcza osiemnastowiecznym obrazom Bernarda Bellotta zwanego Canalettem.

Stadion PGE Narodowy

Zbudowany z okazji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012™ ogromny, nowoczesny stadion z dziewięciopiętrowymi

Kup książkę

Poleć książkę

trybunami i rozsuwanym dachem. Oprócz meczów organizowane są tu koncerty, festiwale i inne imprezy masowe, natomiast zimą płyta boiska zamienia się w kryte lodowisko.

Trakt Królewski

Historyczny szlak komunikacyjny wiodący ze Starego Miasta w kierunku południowym, przez Łazienki Królewskie do Wilanowa, łącząc ze sobą królewskie rezydencje, jednocześnie skupiając wzdłuż swojej trasy wiele zabytkowych budowli. Kształtowany

przez stulecia, współcześnie jest najbardziej reprezentacyjną arterią miasta.

Warszawska Praga

Prawobrzeżna dzielnica miasta uniknęła zniszczeń wojennych – zachowała oryginalne kamienice, bruki czy latarnie. W ostatniej dekadzie stała się obiektem zainteresowania artystów, którzy – zakładając tu pracownie i tworząc centra kulturalne – przyczynili się do jej stopniowej rewitalizacji.

Pałac w Wilanowie

Zespół pałacowo-parkowy stanowił niegdyś ulubioną letnią rezydencję króla Jana III Sobieskiego. Obecnie jest jednym z najcenniejszych zabytków polskiej kultury narodowej, funkcjonującym jako muzeum.

Kup książkę

Poleć książkę

MIEJSCA PRZYJAZNE DZIECIOM

Parki wodne

Warszawa oferuje kilkanaście basenów i akwaparków czynnych cały rok, w sezonie również na świeżym powietrzu.

Centrum Nauki Kopernik

Nietypowa, interaktywna ekspozycja, której oglądanie ustępuje miejsca doświadczaniu, co pozwala lepiej zrozumieć współczesną naukę i technikę. Jedną spośród stałych wystaw skierowana jest do dzieci poniżej szóstego roku życia.

Kina 3D i 5D

Przy pomocy specjalnych okularów można oglądać filmy w trójwymiarze lub – dodatkowo – siedząc w ruchomych fotelach, odczuwać na własnej skórze deszcz, śnieg czy wiatr.

Lodowiska

W centrum handlowym Promenada znajduje się całoroczne lodowisko, a na miejscu można wypożyczyć łyżwy. Ślizgawki sezonowe pojawiają się między innymi przed Pałacem Kultury i Nauki (bezpłatny wstęp) oraz na Rynku Starego Miasta. Pod dachem można poślizgać się na Torwarze oraz na Stadionie Narodowym, a zabawę na powietrzu zapewnia tor łyżwiarski Stegny.

Muzeum Ewolucji Polskiej Akademii Nauk

Główną atrakcją mieszczącego się w Pałacu Kultury i Nauki muzeum są rekonstrukcje szkieletów dinozaurów wydobytych przez paleontologów na pustyni Gobi.

Kup książkę

Poleć książkę

Muzeum Techniki i Przemysłu NOT

W tym samym gmachu inna placówka zgromadziła zabytki motoryzacji, szafy grające, maszyny drukarskie, fotoplastykon z przeżyciami przedstawiającymi zabytki techniki oraz Enigmę – niemiecką maszynę szyfrującą z czasów wojny, której kod został złamany przez dwóch polskich matematyków. W tutejszym planetarium, oprócz seansów astronomicznych, można oglądać ekspozycje związane z lotami międzyplanetarnymi, w tym modele statków kosmicznych.

Muzeum Wojska Polskiego

Ekspozycja przedstawia historię polskiego oręża od okresu średniowiecza. Na dziedzińcu gmachu zdeponowany został ciężki sprzęt z czasów obydwu wojen światowych. W forcie Czerniakowskim znajduje się oddział muzeum prezentujący w plenerze czołgi, działa i samoloty.

Parki linowe

Miasto oferuje sześć parków linowych – na Bielanach, Bemowie, Pradze Północ, Ursynowie oraz w Powsinie i Ursusie.

Rodzinne Centrum Rozrywki

W większości warszawskich centrów handlowych znajdują się sale zabaw dla dzieci. Rodzinne Centrum Rozrywki „Hulakula” oferuje tory do gry w kregle jest również wielotematycznym kompleksem poświęconym rozrywce. Zlokalizowane przy ulicy Jagiellońskiej 82b na warszawskiej Pradze.

Wrotkowiska

Skatepark Jutrzenka prowadzi zajęcia oraz liczne pokazy na powietrzu. W Blue City znajduje się profesjonalny całoroczny tor deskorolkowy oraz wrotkowisko dla najmłodszych. Zimą dostępny jest także tor na Stadionie Narodowym.

Kup książkę

Poleć książkę

Śródmieście

📍 s. 86
s. 146

Jest najbardziej reprezentacyjną i zarazem najmocniej zróżnicowaną dzielnicą Warszawy. Obejmuje zarówno **najstarszą część stolicy – Stare i Nowe Miasto** – jak i tereny na nowo zabudowane po wojnie, w tym także dawne getto, oraz biznesowe centrum wypełnione nowoczesnymi biurowcami, drapaczami chmur i galeriami handlowymi. Mieszczą się tu najbardziej luksusowe hotele, teatry, kina, muzea, galerie oraz budowle użyteczności publicznej, urzędy, ministerstwa i wyższe uczelnie, ale też osiedla mieszkaniowe i zagubione gdzieś w zabytkach ocalałe z pożogi wojennej. Odmienne niż w pozostałych stolicach europejskich, **sporą część obszaru dzielnicy zajmują parki, skwery i ogrody**, będące nie tylko historycznymi założeniami stanowiącymi oprawy królewskich i magnackich

rezydencji, lecz także nowoczesnymi rozwiązaniami, jak np. ogród na dachu Biblioteki Uniwersyteckiej. Śródmieście jest obrazem przeszłości stolicy – Stare i Nowe Miasto, doszczętnie zrujnowane i potem odbudowane, wpisane jest na Listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO jako przykład wiernej rekonstrukcji; pagórkowaty Muranów, zawdzięczający nazwę Bellottiemu (nadwornemu architektowi królów Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Jana III Sobieskiego) pochodzącemu z wyspy Murano, posadowiony jest bezpośrednio na gruzach getta; Mariensztat, zamysłem odnoszący się do małych polskich XVIII-wiecznych miasteczek, powstał w rekordowym czasie jako pierwsze osiedle mieszkaniowe po wojnie; Marszałkowska Dzielnica Mieszkaniowa jest

▲ Kamienice przy placu Zamkowym

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Architektura Starego Miasta

klasycznym przykładem monumentalnej architektury socrealizmu, zaś nad najwyższym góruje Pałac Kultury i Nauki.

★ Zamek Królewski

Zniszczony w trakcie II wojny światowej i zrekonstruowany w latach późniejszych Zamek Królewski stoi w miejscu **historycznej kolebki miasta**. To tu ulokowany został drewniano-ziemny gród, a później zamek książęcy, dający początek Warszawie. W XIV w. rozpoczęła się budowa jego pierwszych ceglanych obiektów: wieży Wielkiej (współczesnej wieży Grodzkiej), zachowanej do dziś w części piwnicznej i parterowej, oraz Bramy Żuraw. Początek XV w. przyniósł dalsze przemiany – wzniesiono przylegający do wieży monumentalny, gotycki, trzykondygnacyjny murowany budynek zwany **Dworem Wielkim**. Rozmiar i charakter budynku zdecydowały o zmianie jego statusu – jako dwór książęcy nie tylko mieścił w sobie komnaty władcy, lecz również

skarbiec, kancelarię, pomieszczenia służące radzie, sądom i sejmom walnym księstwa, a także komnaty reprezentacyjne, w których gościł król Władysław Jagiełło. W tym samym stuleciu wzniesione zostały dalsze budowle: na północ od Dworu Wielkiego niezachowana do dziś kaplica św. Małgorzaty i fragment murów obronnych, zaś od strony Kanonii zespół budynków zwany Dworem Mniejszym, użytkowany przez księżne.

Po bezpotomnej śmierci ostatnich książąt mazowieckich **zamek przeszedł w posiadanie króla Zygmunta Starego, a później jego żony Bony Sforzy**. Wzrosła wówczas jego rola, również z powodu podniesienia rangi miasta, które po wcieleniu Mazowsza do Korony stało się siedzibą sejmików walnych. Jako jedna z rezydencji królewskich zamek został rozbudowany – w ciągu zaledwie trzech lat, pod kierunkiem włoskich budowniczych, Dwór Większy przebudowano na siedzibę Izby Poselskiej, Salę Sejmową

i Salę Senatorską, w której pod baldachimem znajdował się tron monarszy. Pod kątem rozwartym dostawiono do starej budowli piętrowy, renesansowy gmach mieszkalny zwany Domem lub Pałacem Królewskim. Na styku budynków wzniesiono okrągłą wieżę, która zyskała z czasem miano Władysławowskiej. Zmodernizowano również Dwór Mniejszy.

Zainicjowane prace kontynuowano na przełomie XVI i XVII w. z uwagi na plany Zygmunta III Wazy co do przeniesienia ośrodka władzy i stolicy kraju z Krakowa do Warszawy. Ukształtowała się wówczas pięcioskrzydłowa, wczesnobarokowa bryła zamku, który pełnił już rolę publiczną, a nie obronną. Zachowując istniejące budowle, wzniesiono kolejno skrzydła północne, zachodnie i południowe z bramami: Grodzką (od południa), Szlachecką (od zachodu) i Senatorską (od północy). Nad Bramą Szlachecką królowała **60 metrowa wieża Zygmuntońska zakończona wysokim hełmem**, wyposażona w 1622 r. w zegar z pozłacanymi wskazówkami i miedzianymi

tarczami. Krytym przejściem połączono zamek z farą, co miało bezpośredni związek z dokonaniem w 1620 r. przez Michała Piekarskiego zamachem na życie króla. Po 1637 r. do północno-wschodniego skrzydła rezydencji, mieszczącego pokoje królewskie, dostawiono od strony Wisły pięcioarkadową galerię. W skrzydle południowym, na drugim piętrze, powstała zaprojektowana przez Augustyna Locciego sala do wystawiania oper włoskich. **Naprzeciwko wieży Zygmuntońskiej posadowiono Bramę Świętojańską**, a w północnym bastionie ogrodowym pałacyk dla królewicza Karola Ferdynanda Wazy.

Rozkwit kultury dworskiej został przerwany przez najazd Szwedów i wojsk brandenburskich w 1655 r. Zamek zniszczono i ograbiono – wywieziono bezcenne obrazy, meble, gobeliny, królewską bibliotekę i archiwum koronne, a także liczne rzeźby, elementy architektoniczne oraz chorągwie królewskie. Wnętrza zostały zdemolowane. W 1657 r. z inicjatywy króla Jana Kazimierza rozpoczęto

▲ Zamek Królewski – fasada saska

odbudowę. Przed zachodnią fasadą wzniesiono wówczas budynek zwany Boratynówką. Zamek był użytkowany przez kolejnych monarchów, ale aż do czasów saskich sprawiał wrażenie zaniedbanego. Uporządkowano jedynie najważniejsze pomieszczenia zamkowe, przeniesiono Salę Poselską na pierwsze piętro w południowo-zachodnim narożniku, ponadto przebudowano, a z czasem przeniesiono Salę Senatu oraz utworzono Salę Tronową. August II zlecił projekt przebudowy rezydencji, lecz ponownie zajęli ją Szwedzi, krzyżując plany monarchy. Dopiero za sprawą Augusta III zamek zwrócono frontem ku Wiśle i nadano mu rokokową fasadę. Nad tymi pracami czuwali architekci: Gaetano Chiaveri, Carl Friedrich Poppelmann i Jan Krzysztof Knöffel, zaś prace rzeźbiarskie prowadził Jan Jerzy Plesch. W trakcie przebudowy wyniknęła potrzeba stworzenia nowych pomieszczeń na magazyny, pralnie, mieszkania służby, itp. U podnóża skarpy wzniesiono więc dwukondygnacyjną Wielką Oficynę.

W początkach XIX w. przykrył ją arkadowy taras zbudowany według projektu Jakuba Kubickiego.

Pod rządami Stanisława Augusta Poniatowskiego zamek przeżywał okres świetności. W drugiej połowie XVIII w. wnętrza komnat przebudowano na barokowo-klasycystyczne według koncepcji Jakuba Fontany, Dominika Merliniego, Jana Christiana Kamsetzera i Marcella Bacciarelliego. Powstały wówczas apartamenty: Wielki i Królewski oraz Kaplica Dworska, Sala Rycerska, Sala Marmurowa i Sala Balowa. Podczas pożaru w 1767 r. spłonęło skrzydło południowe, które następnie gruntownie odbudowano zgodnie z duchem epoki. Wzniesiono także od podstaw nowy gmach Biblioteki Królewskiej, umiejscowiony wzdłuż prawego skrzydła pałacu Pod Błachą (nazwanego tak z uwagi na pokrycie dachu), włączonego do zespołu budowli zamkowych.

3 maja 1791 r. Sejm Czteroletni uchwalił na zamku konstytucję – pierwszą w Europie i drugą na świecie. Upadek

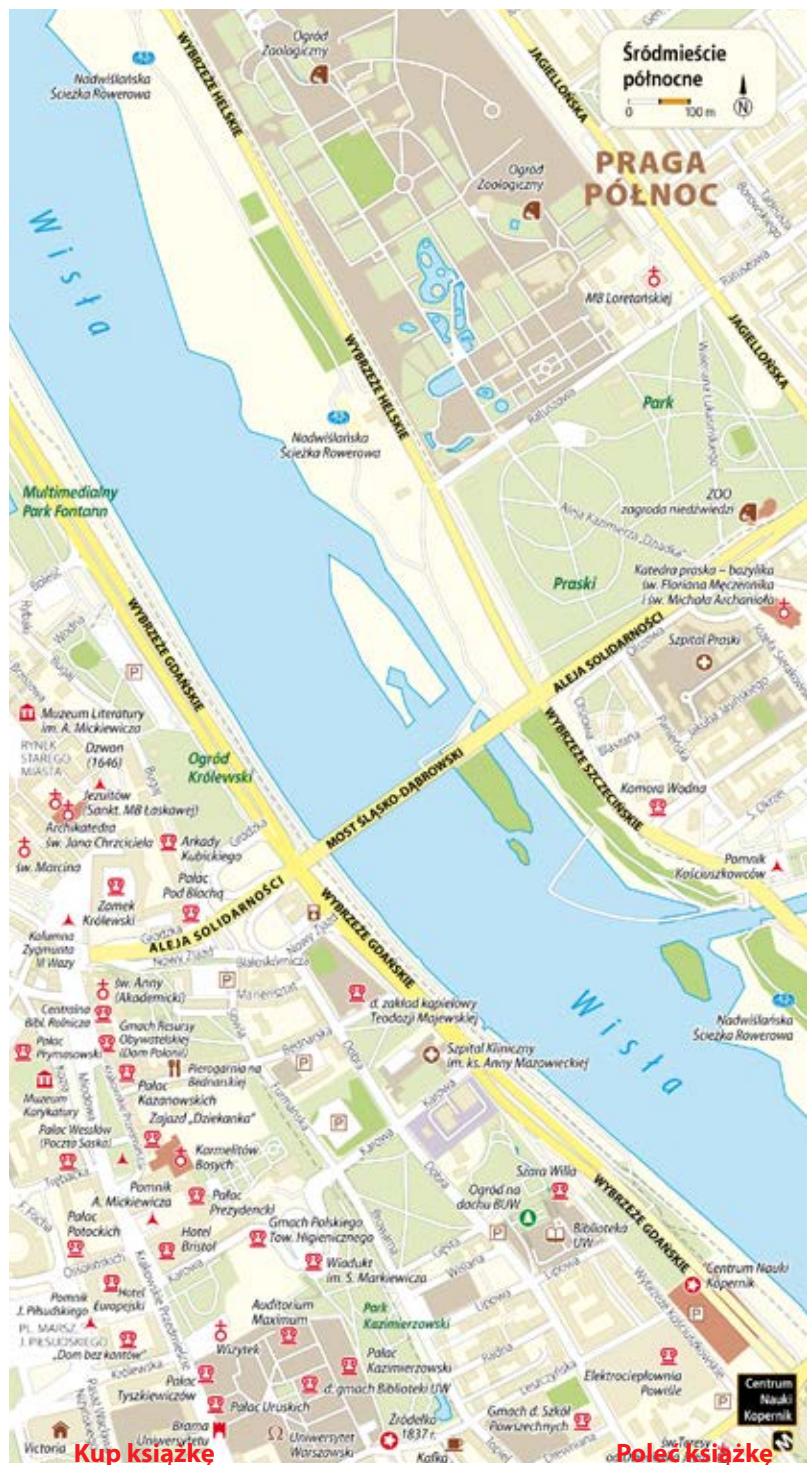

▲ Zamek Królewski

Kup książkę

Poleć książkę

Śródmieście
północne

0 100 m

PRAGA
PÓŁNOC

Praski

Katedra praska – bazylika
św. Floriana Męczennika
i św. Michała Archanioła

Szpital Praski

Komora Wodna

Pomnik
Kościuszki

Nadwiślańska
Szeźka Rowerowa

WYBRZEŻE GDAŃSKIE

WYBRZEŻE HELSKIE

WYBRZEŻE SZCZECIŃSKIE

WYBRZEŻE DĄBOWSKI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

WYBRZEŻE SOLIDARNOSCI

Kup książkę

Poleć książkę

Rzeczypospolitej szlacheckiej był jednocześnie kresem świetności rezydencji. Choć częściowo ogołocona przez Prusaków, gościła króla saskiego i księcia warszawskiego Fryderyka Augusta oraz cesarza Francuzów – Napoleona, była także siedzibą namiestników carskich i świadkiem detronizacji dynastii Romanowów. Podczas I wojny światowej rezydowały w niej władze pruskie. Po odzyskaniu niepodległości przywrócono zamkowi należną mu rangę oraz przeprowadzono prace konserwatorskie pod kierunkiem Kazimierza Skórewicza (którego z czasem zastąpił Adolf Szyszko-Bohusz). Od 1926 r. budowla stała się siedzibą Prezydenta Rzeczypospolitej, a część zabytkowych sal udostępniono zwiedzającym.

We wrześniu 1939 r. zabytek został spalony przez Niemców, podczas okupacji był systematycznie grabiony, a w końcu 1944 r. jego resztki zostały wysadzone w powietrze. Pracownicy zamku oraz mieszkańcy stolicy z narażeniem życia ratowali przed zniszczeniem i rabunkiem bezcenne dzieła sztuki, elementy wyposażenia i fragmenty architektoniczne. Ekipa pracowników Muzeum Narodowego pod kierunkiem historyka sztuki Stanisława Lorentza potajemnie opisywała straty i sporządzała dokumentację fotograficzną. Po zniszczeniach zachowały się jedynie przyziemia zamku, dolna partia wieży Grodzkiej, elementy Biblioteki Królewskiej oraz Arkady Kubickiego. Choć decyzję o odbudowie po wojnie Sejm podjął już w 1949 r., to jednak władze komunistyczne zwlekały z rozpoczęciem prac aż do 1971 r. Ostatecznie fundusze na odbudowę zebrano w 1980 r. dzięki ofiarności społeczeństwa, które całkowicie sfinansowało rekonstrukcję. Zamek Królewski

wraz ze Starym Miastem zostały wpisane na Listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO.

W 1984 r. udostępniono zwiedzającym zrekonstruowane wnętrza, a zakończenie w 2009 r. trwającego czternaście lat remontu pałacu Pod Blachą i Arkad Kubickiego ostatecznie zwieńczyło dzieło odbudowy. Obecnie całość pełni rolę muzeum, a Arkady Kubickiego stały się nową kulturalną przestrzenią na mapie stolicy, m.in. w sierpniowe weekendy odbywa się tu **cykl imprez muzycznych i plastycznych pod nazwą „Królewskie Arkady Sztuki”**. W lipcu na dziedzińcu Zamku Królewskiego ma miejsce **festiwal „Ogrody muzyczne”** prezentujący sfilmowane koncerty, opery i balety.

📍 Zamek Królewski, pl. Zamkowy 4. Dojazd: autobus – 116, 128, 175, 178, 180, 222, 503, 518, N44 przystanek „Plac Zamkowy”; autobus – 118, 185 przystanek „Podzamcze”; autobus – 160, 190, 226, 527, N11, N16, N21, N61, N66, N71 przystanek „Stare Miasto”; tramwaj – 4, 13, 20, 23, 26, T przystanek „Stare Miasto”; tel.: 22 3555170;

▲ Kolumna Zygmunta III Wazy

www.zamek-krolewski.pl. **Otwarte:** trasa Zamek: pn.–śr. i pt.–sb. 10.00–18.00, czw. 10.00–20.00, nd. 11.00–18.00, czw. po 17.00 dostępne tylko apartamenty Wielki i Królewski; Galeria Lanckorońskich: pn.–śr. i pt.–sb. 10.00–18.00, czw. 10.00–20.00, nd. 11.00–18.00; wystawy w Arkadach Kubickiego: pn.–sb. 10.00–18.00, nd. 11.00–18.00; pałac Pod Blachą: pn.–sb. 10.00–18.00, nd. 11.00–18.00; Gabinet Numizmatyczny: pn.–sb. 10.00–16.00, nd. 11.00–16.00; Arkady Kubickiego i Ogród Zamkowy otwarte do 20.00; od października do kwietnia wszystkie wystawy czynne są do 16.00, a Arkady Kubickiego do 17.00. **Wstęp:** trasa Zamek (w tym Galeria Lanckorońskich) – bilety normalne 30 zł, ulgowe 20 zł, rodzinne (dzieci do lat 17 i towarzyszący im rodzice) 15 zł/os.; pałac Pod Blachą – bilety normalne 15 zł, ulgowe 10 zł, rodzinne 10 zł/os.; Gabinet Numizmatyczny – bilety normalne 7 zł, ulgowe 5 zł; koncerty – bilety normalne 20 zł, ulgowe 15 zł, koncert młodych muzyków 14 zł; Arkady Kubickiego – wstęp bezpłatny. Obiekt przystosowany dla osób niepełnosprawnych. We wszystkich obiektach dzieci i młodzież do 16. roku życia placą 1 zł. W niedziele wstęp wolny.

★ Plac Zamkowy

Obecny, nieregularny kształt placu, którego wschodnią pierzeję stanowi **fasada Zamku Królewskiego**, jest wynikiem decyzji urbanistycznych z początku XIX w. Budynek został wytyczony w latach 1819–21 według projektu Jakuba Kubickiego, po zburzeniu części dawniejszych murów obronnych (ich zarys zaznaczony jest na bruku), Bramy Krakowskiej oraz stojących przed Zamkiem Królewskim zabudowań. Współczesny plac stanowił kiedyś dziedziniec przedni rezydencji

monarszej (apteczny i stajenny). Zabudowany był wówczas po zewnętrznej stronie muru kamieniczkami zaśluzonych dla dworu mieszczan i urzędników, które znacznie utrudniały komunikację. Ta część została uporządkowana już w latach 40. XVII w. wraz z ustawieniem Kolumny Zygmunta III Wazy. Południowo-wschodnią pierzeję placu tworzyły **zabudowania kościoła św. Klary i klasztoru Bernardynek**, wzniesione na przełomie XVI i XVII w., a rozebrane w 1843 r. w związku z budową ulicy Nowy Zjazd biegnącej wiaduktem Feliksa Pancera. Poszerzenie w latach 60. XIX w. Krakowskiego Przedmieścia pogłębiło perspektywę z placu i na **plac Zygmunta** – bo tak był nazywany. Pełnił wówczas rolę widowni dla manifestacji patriotycznych poprzedzających wybuch powstania styczniowego, również tych krwawo tłumionych. W 1908 r. z placu ruszyły tramwaje elektryczne. Zniszczony podczas II wojny światowej, został odbudowany w nieco innym kształcie. Trasa W–Z zastąpiła wiadukt Pancera podziemnym tunelem, który odsłonił widok na południowe skrzydło Zamku Królewskiego i pałac Pod Blachą oraz podniósł poziom placu o 2,5 m. Plac, połączony z trasą szybkiego ruchu ruchomymi schodami, na wiele lat stał się parkingiem samochodowym i krańcowym przystankiem kilku linii autobusowych. Ostateczne zmiany nastąpiły wraz z odbudową zamku – obniżono nieco poziom terenu, wyrównano wysokości przylegających doń wylotów ulic oraz pokryto ziemię kostką brukową uzyskaną ze starej nawierzchni Krakowskiego Przedmieścia, ulicy Grzybowskiej i placu Grzybowskiego.

Ozdobę placu stanowi smukła **sylwetka Kolumny Zygmunta III Wazy**.

Jest to zarazem najstarszy i najwyższy pomnik świecki w mieście. Ufundowany został w 1643 r. przez Władysława IV dla uczczenia pamięci ojca, który przeniósł stolicę kraju z Krakowa do Warszawy. Wysokość monumentu to niespełna 30 m. Jego koncepcję przestrzenną opracowali architekci Augustyn Locci i Constantino Tencalla, a brązowy posąg monarchy, pierwotnie złożony, wyrzeźbił boloński artysta Clemente Molli. Postać króla, kapitel, tablice pamiątkowe i inne ozdoby zostały odlane ze spiżu przez królewskiego ludwisarza Daniela Thyma. Trzon kolumny pierwotnie wykonano z marmuru chęcińskiego, ale podziurawiony przez Szwedów i Moskali został wymieniony na granitowy. Obecny, również granitowy (ze Strzegomia) trzon jest już trzecim, a wcześniejsze można oglądać ułożone wzdłuż południowej części Zamku Królewskiego, równoległe do trasy W–Z. Kolumna Zygmunta przechodziła szereg zabiegów renowacyjnych, w toku których zmieniała nieco wygląd. Podczas jednego z nich otaczające kolumnę ogrodzenie z krat żelaznych zamieniono na kamienne

słupy połączone łańcuchami, a wraz z budową wodociągu miejskiego dodano cztery tryskające wodą trytony zdobiące balustradę żeliwną. Nowe otoczenie zaprojektowane zostało przez Henryka Marconiego w 1854 r., a niespełna 80 lat później, podczas innej rewitalizacji, usunięte. Podczas powstania warszawskiego, w nocy z pierwszego na drugiego września 1944 r., symbol stolicy, strzaskany pociskiem z hitlerowskiego działa czołgowego, leżał na staromiejskim bruku. Prace rekonstrukcyjne podjęto wraz z odbudową Krakowskiego Przedmieścia i budową trasy W–Z. Król wrócił na miejsce 22 lipca 1949 r. Ostatnia renowacja odbyła się w 1996 r.

Na cokole kolumny, zwieńczonym spiżowymi orłami, znajdują się cztery brązowe tablice. Postać samego króla jest wysoka na 2,75 m. Przedstawiony został w zbroi rycerskiej z szablą i krzyżem w ręku oraz z koroną na głowie. Z ramion spływa mu bogato zdobiony płaszcz osłaniający postać. Według legendy opuszczenie szabli przez króla wróży miastu nieszczęście i upadek, a wzniesienie – odmianę losu i zwycięstwo.

❶ **Plac Zamkowy**, dojazd: autobus – 116, 128, 175, 178, 180, 222, 503, 518, N44 przystanek „Plac Zamkowy”; autobus – 118, 185 przystanek „Podzamcze”; autobus – 160, 190, 226, 527, N11, N16, N21, N61, N66, N71 przystanek „Stare Miasto”; tramwaj – 4, 13, 20, 23, 26, T przystanek „Stare Miasto”.

★ Bazylika

archikatedralna Męczeństwa św. Jana Chrzciciela

Najstarsza świątynia Warszawy, pochodząca z przełomu XIII i XIV w., była kolejno: farą (i kaplicą dla zamku), kolegiatą, katedrą i archikatedrą, nosi także tytuł bazyliki mniejszej. Koronowano w niej królów, celebrowano ceremonie ich zaślubin i pogrzebów, tu także **Piotr Skarga wygłosił słynne „Kazania sejmowe”** oraz zaprzysiężona została **Konstytucja 3 maja**.

Bazylika (początkowo z drewna) została wzniesiona wraz z założeniem miasta, w formie zaledwie współczesnego prezbiterium, a następnie uzupełniona trzema gotyckimi nawami halowymi równej wysokości. W XVI w. dobudowano 70-metrową wieżę. Ciągłe

rozbudowywana, w pierwszej połowie XVII w. zyskała barokową fasadę, a w 200 lat później zupełnie nowe oblicze w stylu gotyku angielskiego, według projektu Adama Łdźkowskiego. Dodatkowo pod koniec XIX stulecia fasadę oblicowano białym holenderskim klinkierem, zgodnie z zamysłem architekta Hugona Kudery. Podczas okupacji niemieckiej we wrześniu 1939 r. została częściowo zbombardowana, a reszta dzieła zniszczenia dokonała się w czasie powstania warszawskiego – wtedy przez ogień, bomby i pociski burzące zrujnowane zostało gromadzone przez kilka stuleci wyposażenie wnętrza.

Oprócz fragmentów tablic, epitafiów, krat i balustrad z wojennej pożogi ocalały: **pomnik marszałka Sejmu Czteroletniego – Stanisława Małachowskiego**, wykonany przez Cavaliere’a Massimiliano według rysunku Bertela Thorvaldsena, renesansowy nagrobek ostatnich książąt mazowieckich fundacji księżnej Anny Mazowieckiej, dłuta Bernardino de Gianotisa i Jana Ciniego, oraz **kaplica Pana Jezusa** ufundowana przez zamożnego mieszczanina, rajcę Jurgę

Kup książkę

Poleć książkę

Baryczkę. W niej znajduje się **mistyczny gotycki krucyfiks**, którego pochodzenie nie jest do końca znane, wiadomo natomiast, że uniknął zniszczenia przynajmniej trzy razy, m.in. pomimo początkowego planu nie został spalony na Śląsku przez zwolenników Lutra, a także ocalał podczas zaważenia się wieży kolegiaty na skutek burzy. Z przyozdobionym w ludzkie włosy „Czarnym Krucyfiksem” wiąże się legenda, według której rosnące włosy mogły być ścinane złotymi nożyczkami tylko przez dziewicę; przestały rosnąć, kiedy Luter zaczął głosić swoje nauki, natomiast po przeniesieniu krzyża do Warszawy cudowne zjawisko odnowiło się i ustało dopiero po postrzyżynach dokonanych przez „nieuprawnioną” rękę.

W podziemnych kryptach katedry zachowały się **liczne grobowce i sarkofagi mężów stanu, dostojników kościelnych i zasłużonych obywateli**. Zniszczony przybytek odbudowano po wojnie według projektu Jana Zachwatowicza, w formie nawiązującej do gotyku

mazowieckiego. Tak jak całe Stare Miasto, został wpisany na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Obecnie można zwiedzać wnętrza oraz krypty, w których pochowani są m.in. Stanisław August Poniatowski, Gabriel Narutowicz i Henryk Sienkiewicz. W zewnętrznej ścianie katedry, od strony ulicy Dziekania, została wmurowana gąsienica z niemieckiego czołgu-miny „Goliat”, który podczas powstania warszawskiego uśmiercił ok. 300 osób. W okresie letnim o godz. 12.00 w archikatedrze odbywają się koncerty muzyki organowej.

📍 Bazylika archikatedralna Męczeństwa św. Jana Chrzyciela, ul. Świętojańska 8; dojazd: autobus – 116, 178, 180, 503, 518, N44 przystanek „Kapitulna”; autobus – 116, 128, 175, 178, 180, 222, 503, 518, N44 przystanek „Plac Zamkowy”; autobus – 118, 185 przystanek „Podzamcze”; autobus – 160, 190, 226, 527, N11, N16, N21, N61, N66, N71 przystanek „Stare Miasto”; tramwaj – 4, 13, 20, 23, 26, T przystanek „Stare Miasto”; www.katedra.mkw.pl. Otwarte:

▲ Archikatedra

podziemia – pn.–sb. 10.00–17.00, nd.
15.00–17.00. Wstęp: podziemia 5 zł, ulgo-
wy 3 zł, grupowy 4 zł/os.

Klasztor i kościół Jezuitów (sanktuarium Matki Bożej Łaskawej Patronki Warszawy)

Znajduje się dosłownie tuż obok archika-
tedry i pozostaje nieco w jej cieniu, choć
sama budowla kościoła jest nieznacznie
wyższa (ma najwyższą wieżę w Starym
Miście). Jednym z inicjatorów budowy
tej późnorenansowej świątyni, stop-
niowo powiększanej, z okazałą kopułą
i smukłą wieżą, był Piotr Skarga, a funda-
torem m.in. Zygmunt III Waza. Budynek
klasztorny wznosi się w miejscu dawnej
kamienicy mieszczańskiej zakupionej
na potrzeby konwentu. Sanktuarium
także wiele przeszło: wnętrza świąty-
ni zostały ograbione przez Szwedów
w czasie ich najazdu, po kasacie zakonu
zmieniali się właściciele, wśród których
był również zakon pijarów, a podczas
powstania warszawskiego całość zespołu
klasztornego uległa zniszczeniu. W 1948 r.
jezuici (którym zwrócono obiekt jeszcze
przed II wojną światową) przystąpili do
trwającej niespełna 10 lat odbudowy.
Kościół kryje gotyckie podziemia będą-
ce pozostałością zniszczonych w 1607 r.
pożarem kamienic mieszczańskich. Znaj-
dziemy w nim **renesansowy krucyfiks
pochodzący z Lubeki**, nagrobek wojewo-
dy lubelskiego Jana Tarły (przeniesiony
z kościoła Pijarów), zabitego w 1750 r.
w pojedynku z Kazimierzem Poniatow-
ski, barokową rzeźbę Matki Bożej Łaska-
wej znajdującą się w zakrystii oraz –
a może przede wszystkim – umieszczo-
ny w głównym ołtarzu, słynący łaskami
**obraz Matki Boskiej Łaskawej z pierw-
szej połowy XVII w.**, подарowany królowi

▲ Kościół św. Marcina przy ul. Piwnej

Janowi Kazimierzowi przez papieża Inn-
centego X. Przed wejściem zwraca uwa-
gą kamienna rzeźba niedźwiedzia pocho-
dząca z drugiej połowy XVIII w., autorstwa
Jana Jerzego Plerscha, która początkowo
zdobiła fasadę kościoła Pijarów przy ulicy
Długiej. Legenda głosi, że jest to zaklę-
ty nieśmiały książę, a odczarować może
go jedynie kobieta, która go szczerze
pokocha.

**i Klasztor i kościół Jezuitów (sanktu-
arium Matki Bożej Łaskawej Patronki
Warszawy)**, ul. Świętojańska 10; dojazd:
autobus – 116, 178, 180, 503, 518, N44 przy-
stank „Kapitulna”; autobus – 116, 128,
175, 178, 180, 222, 503, 518, N44 przysta-
nek „Plac Zamkowy”; autobus – 118, 185
przystanek „Podzamcze”; autobus – 160,
190, 226, 527, N11, N16, N21, N61, N66, N71
przystanek „Stare Miasto”; tramwaj – 4,
13, 20, 23, 26, T przystanek „Stare Miasto”;
www.laskawa.pl.

Kościół św. Marcina

Kościół wraz z przyległym **klaszto-
rem Augustianów** został ufundowany

Twierdza Warszawa

Zaczątkiem przekształcania Warszawy w twierdzę była budowa w samym sercu stolicy Cytadeli Aleksandryjskiej, pod którą kamień węgielny położono w maju 1832 r. Wzniesiona została po upadku powstania listopadowego z zamysłem sprawowania kontroli nad miastem, będącym ośrodkiem ruchów niepodległościowych. Wzmocniona poprzez dobudowanie siedmiu blisko osadzonych fortów (m.in. Sokolnickiego, Traugutta, Legionów), jednak ten zabieg nie spełnił wymagań, jakie przed budowlami obronnymi stawiał szybki rozwój technik wojennych.

Kluczową rolę w podjęciu decyzji o budowie twierdzy na zachodnich rubieżach Rosji odegrała zmiana sytuacji politycznej po kongresie berlińskim i utworzenie sojuszu pomiędzy Austro-

Węgrami a Niemcami. Klamka zapadła w 1879 r. Budowa ruszyła cztery lata później, a zakończona została w 1890 r. Zaplanowano otoczenie Warszawy dwoma pierścieniami: wewnętrzny składał się z pięciu fortów (m.in. Bema, Mokotów, Szczęśliwice) oraz lokowanych pomiędzy nimi ziemnych dzieł obronnych i okalał lewobrzeżną część miasta, zaś na pierścień zewnętrzny, obejmujący także stronę praską, składało się 18 dzieł obronnych (m.in. Wawrzyszew, Włochy, Służew, Grochów, Lewiepoł, Marywil). W momencie ukończenia prac całe założenie było już poważnie przestarzałe. Podejmowano próby jego udoskonalenia przez dobudowę kolejnych siedmiu fortów, jednak i te zabiegi okazały się daremne. Łącznie twierdza składała się z 29 fortów okalających centralnie

osadzoną cytadelę, uzupełnionych przezliczne ziemne punkty oporu i baterie artyleryjskie.

Ostatecznie w 1909 r. zdecydowano o kasacji twierdzy i przystąpiono do prac rozbiórkowych, które postępowaly w wolnym tempie. Cztery lata później, w związku z pogarszającą się sytuacją międzynarodową przystąpiono do przywrócenia fortyfikacjom zdolności obronnej, znacznie je unowocześniając. Mimo tych działań Warszawa została poddana w 1915 r. bez walki, a część umocnień wysadzono. W latach międzywojennych kontynuowano rozbiórkę fortów, włączając je w zurbanizowaną tkankę miejską. Część została obsadzona przez wojsko. Niektóre z nich, tak jak Fort IX Czerniaków, stały się miejscem krwawego oporu we wrześniu 1939 r.

W czasie okupacji forty pełniły zwykłe funkcje magazynowe. Po wojnie znakomitą większość obsadziło Wojsko Ludowe, niektóre zostały zamienione na ogródki działkowe czy garaże, a reszta uległa stopniowej dewastacji.

Obecnie po wielu nie ma już śladu, jednak część z nich jest rewitalizowana. Forty Legionów i Sokolnickiego stały się centrami kulturalnymi, Bema – uroczym parkiem, a Mokotów zajęły modne kluby i puby. Miejmy nadzieję, że ten proces będzie postępował.

Pomimo iż twierdza w zasadzie nigdy nie spełniła swego założenia obronnego, to jej wpływ na rozwój stolicy oraz obecny wygląd jest ogromny i często niedoceniany.

Ufortyfikowanie Warszawy zostawiło najbardziej widoczny ślad w planie miasta. Dzięki niemu zyskała istniejący do dziś gwiazdasty układ szos dojazdowych połączonych pierścieniami dróg

fortecznych, zapewniających sprawną komunikację pomiędzy poszczególnymi elementami układu obronnego. Ten widok na planie pogłębiał dekret zabraniający stawiania jakiegokolwiek zabudowy na przedpolach fortów, by pozostawić im wolne pole ostrzału. Pośrednio spowodowało to skupianie się zabudowy wzdłuż szos dojazdowych, co zaowocowało stworzeniem miasta o planie gwiazdy. Blokada rozwoju Warszawy poza jej granice sprzed budowy twierdzy spowodowała ogromne przeludnienie, sięgające niekiedy 570 osób na hektar ziemi. W tym czasie cena za metr ziemi w centrum osiągnęła największy w historii pułap, stanowiąc równowartość kilograma złota za m². W 1914 r. Warszawa miała praktycznie takie same granice jak w roku 1770. Dopiero po decyzji o likwidacji twierdzy i tzw. wielkiej inkorporacji, zawartej w rozporządzeniu o rozszerzeniu granic wydanym przez generała gubernatora Hansa Hartwiga von Beselera, sytuacja wróciła do normy i miasto mogło się dalej rozwijać.

Jednym z pozytywnych skutków budowy Twierdzy Warszawa jest niewątpliwie jej znaczący wpływ na rozwój podwarszawskich zakładów produkujących ceramikę budowlaną, które osiągnęły rekordowe obroty. Wprowadzono także nowe technologie budowlane z użyciem betonu i żelbetu, co miało wpływ na rozwój przemysłu cementowego i hutniczego oraz znalazło zastosowanie – z bardzo dobrym skutkiem – w budownictwie cywilnym. Niestety nie można tego samego powiedzieć o używanych w tym czasie ceglach, gdyż ich masowe wytwórstwo spowodowało znaczne pogorszenie jakości. W związku z tym dość często dochodziło do katastrof budowlanych.

Wola

Niegdyś podwarszawska wieś Wielka Wola zapisała się w historii jako **miejsce elekcji królów** (choć wybory te odbywały się również na Kamionie). Z czasem stała się dzielnicą przemysłową z licznymi budynkami fabryk i zakładów produkcyjnych, których pozostałości są współcześnie burzone lub – rzadziej – przystosowywane do nowych funkcji: mieszkaniowych, biurowych czy muzealnych. W dawnej fabryce Norblina ulokowało się **Muzeum Przemysłu**, w Starej Gazowni **Muzeum Gazownictwa**, a w nieczynnej elektrowni tramwajowej Muzeum Powstania Warszawskiego. Ponadto znajduje się tu m.in. **Muzeum Kolejnictwa** oraz **Muzeum Woli**, **Mennica Państwa**, **Teatr na Woli** i **Teatr Scena Prezentacje**. Wizerunek dzielnicy zmieniają wciąż powstające wieżowce, w tym Warsaw Spire i **Warsaw Trade Tower** – drugi i trzeci

pod względem wysokości budynek po PKiN w stolicy.

★ Cmentarz Powązkowski i sąsiednie nekropolie

Założony w 1790 r. cmentarz został poświęcony dwa lata później, wówczas również wybudowano tu świątynię pod wezwaniem św. Karola Boromeusza zaprojektowaną przez Dominika Merliniego, podobnie jak pobliskie katakumby. Funkcjonująca do dziś nekropolia objęta ochroną konserwatorską stanowi galerię rzeźby i małej architektury. Wśród około miliona pochowanych tu osób znajduje się wiele znanych osobistości, z których część spoczywa w założonej w 1925 r. **alei Zasłużonych**. Należą do nich m.in. Władysław Reymont, Leopold Staff, Maria Dąbrowska, Irena Solska, Witold Małcużyński, Jan Kiepura,

Pozostałości getta

Utworzone 16 listopada 1940 r. **getto warszawskie** zostało otoczone murem wysokim na 3,5 m. Na 307 ha uwięziono 360 tysięcy Żydów mieszkających w stolicy oraz 90 tysięcy pochodzących z okolic. Po krwawo stłumionym powstaniu w getcie hitlerowcy zamordowali na miejscu niemal wszystkich pozostałych przy życiu, a teren wydzielonej dzielnicy zrównali z ziemią. Jedynym po niej śladem jest dziś fragment ocalałego muru w podwórzu między ulicami Sienną i Złotą. Aby móc go zobaczyć, należy **wejść przez podwórze od ulicy Złotej 62**, brama od Siennej 55 jest na stałe zamknięta. Pozostałe miejsca, w których stał mur, zaznaczone są na chodnikach wmurowanymi żeliwnymi płytami.

Hanka Ordonówna, Ignacy Mościcki. W katakumbach znajdują się groby Czesława Niemena, Ireny Jarockiej i Dominika Merliniego. W 2014 roku, wraz z pięcioma innymi wyznaniowymi nekropoliami, Cmentarz Powązkowski został uznany za pomnik historii.

W podobnym czasie powstały dwa inne, **sąsiednie cmentarze: ewangelicko-augsburski i ewangelicko-reformowany**. Nie odbiegają one stylem od Powązkowskiego i również tu spoczywa wiele zasłużonych osób, takich jak chociażby Stefan Żeromski, Samuel Bogumił Linde, Wojciech Gerson czy Emil Wedel.

Sąsiedni **cmentarz żydowski** założony został w 1799 r. i jest obecnie drugim co do wielkości kirkutem w kraju. Dość monotony charakter najstarszych

pomników nagrobnych wynikał z przepisów rytualnych zabraniających ustawiania rzeźb czy stosowania ornamentów figuralnych. U schyłku lat 20. XX w. zasady te zmieniły się i w nagrobkach pochodzących z tego okresu i późniejszych można dostrzec większą różnorodność dekoracyjną.

W 1867 r. powstała na okolicznych terenach kolejna nekropolia – **Muzułmański Cmentarz Tatarski** utworzony po zamknięciu Muzułmańskiego Cmentarza Kaukaskiego, znajdującego się na ulicy Młynarskiej. Jest miejscem spoczynku polskich Tatarów wywodzących się głównie z obszaru Wielkiego Księstwa Litewskiego. Został poważnie zniszczony w 1944 r.

📍 Cmentarz Powązkowski, ul. Powązkowska 1; dojazd: autobus – 180, 409, N41, N91 przystanek „Po-wązki – IV Brama”; otwarty: V–IX 7.00–20.00, X 7.00–19.00, XI 7.00–18.00, XII–IV 7.00–17.00. **Cmentarz ewangelicko-augsburski**, ul. Młynarska 54; dojazd: autobus – N45, N95 przystanek „Długosza”, tramwaj – 20, 23, 24 przystanek „Długosza”. **Cmentarz ewangelicko-reformowany**, ul. Żytnia 42; dojazd: autobus – N45, N95 przystanek „Długosza”, tramwaj – 13, 20, 23, 24 przystanek „Długosza”; www.cmentarz.reformowani.org.pl; otwarty: pn.–pt. 8.00–18.00, sb.–nd. 9.00–18.00, jesienią i zimą do zmroku. **Cmentarz żydowski**, ul. Okopowa 49/51; dojazd: autobus – 180, N41, N91 przystanek „Cm. Żydowski”, tramwaj – 1, 22, 27 przystanek „Cm. Żydowski”; www.beisolam.jewish.org.pl; otwarty: pn.–czw. 10.00–17.00, pt. 9.00–13.00, nd. 11.00–16.00, jesienią i zimą do zmroku; wstęp 6 zł; mężczyznom obowiązuje nakrycie głowy. **Muzułmański Cmentarz Tatarski**, ul. Tatarska 8; dojazd: autobus – 103 przystanek „Kozielska”.

Cmentarz prawosławny i Cmentarz Powstańców Warszawy

W miejscu, gdzie obecnie jest cmentarz prawosławny, w czasach insurekcji kościuszkowskiej znajdowały się fortyfikacje, które w 1831 r. stały się głównym szanctem wolskim, bronionym przez osławionego gen. Józefa Sowińskiego. Paradoksalnie, nekropolia założona przez Rosjan w celu zatarcia pamięci o bohaterskiej obronie Warszawy upamiętniła właśnie to miejsce walki. Sam cmentarz, założony w latach 1836–41, kryje mogiły carskich urzędników, wojskowych, kupców i dygnitarzy. Najslawniejszą spoczywającą tu osobą jest prezydent Warszawy Sokrates Starzyński. Tuż przy bramie cmentarnej wznosi się **cerkiew Jana Klimaka** z 1905 r., będąca mieszanką architektury staroruskiej i secesji.

Nieopodal, przy ulicy Redutowej, mieści się **jedyny w Polsce cmentarz karaimski**. Powstała w 1890 r. niewielka nekropolia liczy obecnie około trzydziści mogił. Dalej, przy ulicy Wolskiej, znajdują się jeszcze dwa cmentarze: Wolski, funkcjonujący od 1874 r., oraz Powstańców Warszawy, gromadzący prochy cywilów i żołnierzy zamordowanych przez hitlerowców nie tylko w czasie walk powstańczych. W 177 zbiorowych grobach spoczywają szczątki około czterdziestu tysięcy osób, a pomnik-mauzoleum kryje dwanaście ton prochów. Na skraju cmentarza znajduje się zaprojektowany przez Gustawa Zemkę pomnik Polegli Niepokonani, upamiętniający mieszkańców Woli, którzy stracili życie w walce z okupantem.

📍 Cmentarz prawosławny, ul. Wolska 138/140; dojazd: tramwaj – 10, 11, 26, 27

Dawniej na Woli, obecnie na Bemowie – Akademickie Osiedle „Przyjaźń”

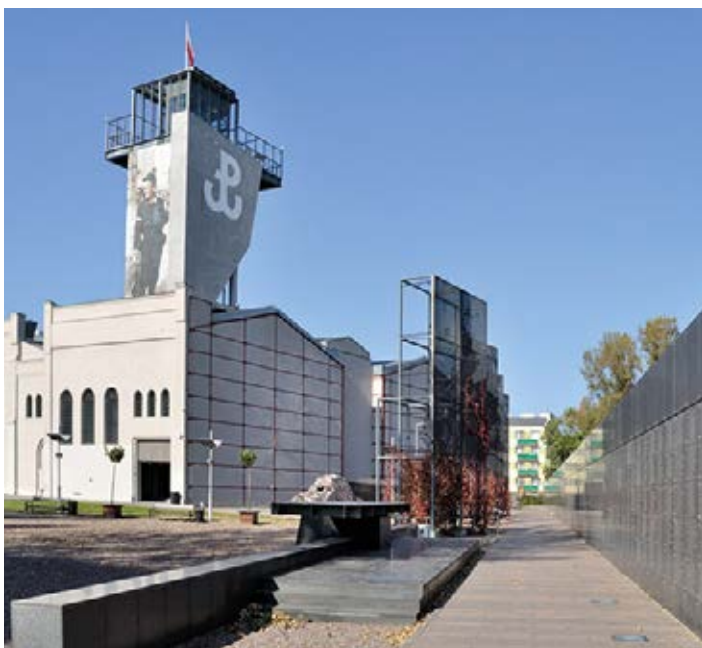
Przy ulicy Powstańców Śląskich znajduje się kompleks parterowych drewnianych budynków, w których zakwaterowani byli **radzieccy budowniczcy Pałacu Kultury i Nauki** (zob. s. 165). Domki sprowadzane były z Finlandii w zamian za polski węgiel, a po zakończeniu budowy pałacu w 1955 r. osiedle przekazano studentom na akademiki. Teren osiedla ma 32 ha, obecnie mieszka tu 1300 studentów. Na Jelonekach mieszkali m.in.: prof. Leszek Balcerczyk – ekonomista, prof. Jerzy Bralczyk – językoznawca, Piotr Nurowski – prezes PKOl, który zginął w katastrofie pod Smoleńskiem, Krzysztof Tyniec – aktor.

przystanek „Cm. Prawosławny”; www.prawoslawie.pl; otwarty: IV–IX codz. 8.00–20.00, X–III 8.00–17.00. **Cmentarz Powstańców Warszawy, ul. Wolska 174; dojazd: tramwaj – 10, 11, 26, 27 przystanek „Sowińskiego”.**

★ Muzeum Powstania Warszawskiego

W budynku dawnej elektrowni tramwajowej z 1908 r. zorganizowano ekspozycję pozwalającą poznać wydarzenia, które zaważyły na współczesnym obliczu miasta. W nowoczesnym muzeum, w którym dzięki zastosowaniu zaawansowanych technologii świat realny przeplata się z wirtualnym, zwiedzający mogą poczuć prawdziwą atmosferę powstania – zarówno samej walki, jak

▲ Muzeum Powstania Warszawskiego

i życia codziennego ówczesnej warszawskiej ulicy. Dla dzieci przeznaczona jest **Sala Małego Powstańca**, gdzie mogą wysłuchać powstańczych piosenek, obejrzeć teatrzyk lub wcielić się w role harcerek listonoszy czy sanitariuszek.

Kościół św. Stanisława

Neogotycka świątynia znajdująca się przy ulicy Wolskiej, zaprojektowana w 1899 r. przez Józefa Piusa Dziekońskiego, z wnętrzem utrzymanym w tym samym stylu, była świadkiem tragedii mieszkańców Woli. W pierwszych dniach sierpnia 1944 r. Niemcy spędzili tu tysiące cywilnych osób i dokonali masowej egzekucji na tyłach kościoła.

Nieco starsi również znajdą tu dla siebie szereg atrakcji: od Liberatora począwszy, przez **przejście zrekonstruowanym kanałem**, a skończywszy na plenerowej galerii malowideł wybitnych grafików na wewnętrznej stronie muru otaczającego muzeum. Na zwiedzanie warto sobie zarezerwować przynajmniej dwie godziny.

i Muzeum Powstania Warszawskiego, ul. Grzybowska 79; dojazd: metro – stacja „Rondo Daszyńskiego”, autobus – 102, 105, N91 przystanek „Muzeum Powstania Warszawskiego”, tramwaj – 1, 22, 24 przystanek „Muzeum Powstania Warszawskiego”; tel.: 22 5397905–6, www.1944.pl; otwarte: pn., śr., pt. 8.00–18.00, sb.–nd. 10.00–18.00, czw. 8.00–20.00; wstęp: bilet normalny 18 zł, ulgowy 14 zł, grupowy 10 zł/os., w nd. wstęp wolny.

Ochota

OCHOTA

Niegdyś osada wchodząca w skład Wielkiej Woli, współcześnie, od mniej więcej stu lat, samodzielna część Warszawy, która rozwinęła się w dwudziestolecie międzywojennym. Wówczas ukształtowała się dzielnica, powstały urokliwe **kolonie mieszkaniowe Lubeckiego i Staszica**, które – choć zniszczone – przetrwały wojnę. Do rozwoju dzielnicy przyczyniło się zlokalizowanie tu **lotniska Okęcie**. Duży teren zajmuje również **Centralna Stacja Filtrów** będąca najlepiej utrzymanym zabytkiem XIX-wiecznej architektury przemysłowej w mieście i nosząca od 2012 r. miano pomnika historii. Inicjatorem budowy obiektu był Sokrates Starzyński, a projektantami dwaj Anglicy (ojciec i syn) Lindleyowie, autorzy podobnych rozwiązań w kilku miastach europejskich. W okresie letnim działające wciąż Filtry można zwiedzać, należy jedynie zgłosić się w portierni. Na Ochocie mieści się także dawny Instytut Radowy (obecnie Centrum Onkologii) wzniesiony w hołdzie Marii Skłodowskiej-Curie, która w 1932 r. przyjechała specjalnie na inaugurację gmachu i zasadziła wówczas w ogrodzie jedno z pięciu pamiątkowych drzew. Nieopodal stoi niewielki pomnik uczęszającej, dłuta Ludwika Nitschowej. Po II wojnie światowej na terenie dzielnicy znalazł się też pomnik Lotnika (Edwarda Wittiga) przeniesiony z placu Unii Lubelskiej.

Na Ochocie mieszczą się wyższe **uczelnie, archiwa państwowe, klub sportowy „Skra”** słynący w poprzednim ustroju z organizowanego tu bazaru oraz szpitala, w tym **Szpital Kliniczny Dzieciątka Jezus**, którego potężny

socrealistyczny gmach przysłania od strony ulicy Lindleya ceglane pawilony wcześniejszego założenia z 1901 r. Dawniej częścią zabudowań szpitalnych była znajdująca się nieopodal neogotycka świątynia zaprojektowana na przełomie XIX i XX w. przez Józefa Piusa Dziekońskiego, po wojnie objęta przez księży orionistów.

Park Szczęśliwicki

W zachodniej części dzielnicy znajduje się **3,5-hektarowy park**, z którym sąsiaduje **jeziorko Glinianki** oraz **fort Szczęśliwice**. Znajduje się w nim najwyższy punkt wysokościowy Warszawy (152 m n.p.m.), usypany z gruzów zniszczonej stolicy oraz śmieci w latach 50. XX w. Dwadzieścia lat później został zagospodarowany i **obecnie jest całorocznym stokiem narciarskim**, jednym z największych w Europie. Trasa, zakwalifikowana jako niebieska (łatwa), z dodatkową oślą łączką w dolnej części, przy ujemnych temperaturach jest naśnieżana. Działają tu dwa wyciągi (krzesłkowy i talerzykowy), kolejka grawitacyjna oraz wypożyczalnia nart i desek snowboardowych. Dodatkowo u podnóża stoku jest taras widokowy. Można też posilić się w restauracji lub ciastkarnio-lodziarni.

📍 Park Szczęśliwicki, ul. Drawska 22; dojazd: autobus – 128, 157, 184, 186, 414, 521 przystanek „Szczęśliwice”; tramwaj – 7, 9, 15 przystanek „Korotyńskiego”; www.gorka-szczesliwicka.pl; otwarte: codziennie 10.00–20.00; wstęp: szeroka gama biletów czasowych i kartonów punktowych od 19 zł / 60 min. w dzień powszedni do 150 zł za karton 100-punktowy.

Kup książkę

Poleć książkę

Reduta Ordona

Reduta nr 54, osłaniająca główny szaniec wojski w starciu z Rosjanami 6 września 1831 r. Tradycja umiejscawiała ją **na rogu ulic Włochowskiej i Mszczonowskiej**, ale po ostatnich badaniach archeologicznych bez wątplenia stwierdzono, że znajdowała się w granicach obecnej Ochoty przy ul. Na Bateriajce w bezpośrednim sąsiedztwie ronda Zesłańców Syberyjskich. Przeszła do historii pod nazwą Reduta Ordona dzięki poematowi Adama Mickiewicza. W rzeczywistości dowodzący nią podporucznik Jan Konstanty Ordon nie zginął śmiercią romantycznego bohatera, lecz po powstaniu znalazł się na emigracji.

Biblioteka Narodowa

W alei Niepodległości znajdują się **zabudowania Biblioteki Narodowej**, wzniesione pod koniec lat 70. XX w. z przeznaczeniem na pomieszczenia dla stale powiększającego się, choć znacznie

uszczuplonego zniszczeniami wojennymi księgozbioru. Placówka, powołana do życia w 1928 r., pierwotnie ulokowana była w **gmachu przy ulicy Raclawickiej**, gdzie po wojnie podjęła działalność na nowo, ale po kilkunastu latach została przeniesiona tymczasowo do gmachu archiwów przy ulicy Hankiewicza 1. Obecnie zbiory biblioteki należą do najsilniejszych w kraju. Wydawnictwa mają obowiązek przekazywania Bibliotece Narodowej jednego egzemplarza każdej pozycji, dzięki czemu pełni ona funkcję archiwum piśmiennictwa narodowego. Oprócz książek i periodyków gromadzi publikacje elektroniczne i audiowizualne wydawane na terenie kraju oraz polonika zagraniczne. Ponadto znajdują się w niej druki muzyczne, ryciny, fotografie, atlasy i mapy.

📖 **Biblioteka Narodowa**, al. Niepodległości 213; dojazd: autobus – 167, 174, 700, N34, N36 przystanek „Biblioteka Narodowa”, tramwaj – 17, 33 przystanek „Biblioteka Narodowa”; tel.: 22 6082999, www.bn.org.pl; otwarte: najpopularniejsze czytelnie oraz Informatorium pn.–sb. 8.30–20.30.

▲ W parku Szczęśliwickim

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

travelbook

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Warszawa

to miasto niedoceniane przez turystów. Tymczasem mało kto wie, że pod względem liczby obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości wyprzedza ona m.in. Kraków. Ale stołeczna metropolia to nie tylko „miasto nieujarzmione” o burzliwej historii, nie tylko kościoły i pałace, zabytkowe parki, znakomite muzea i galerie... To także nowoczesne miasto biznesu, rozrywki i kultury – również tej alternatywnej, dorównujące na tych polach innym europejskim stolicom. Warszawy po prostu nie wypada nie znać!

Miejsca ważne dla dziejów Polski

Historyczny zespół urbanistyczny

Żywiotowa kultura miejska

Drapacze chmur

Podwórkowe kapliczki

Tętniące życiem nabrzeże Wisły

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

Bezdroża

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najeftelniej czytane
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Hellon SA
ul. Kościuski 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebookpoint^{PL}

ISBN 978-83-283-4516-4

9 788328 345164

Cena 26,90 zł